

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM
VAZIRLIGI**

SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI

“KELISHILGAN”
Oliy va o‘rta maxsus
ta‘lim vazirligi:

_____”
_____ 2021 yil

“TASDIQLAYMAN”

Samarqand davlat universiteti
rektori:
prof. R.I. Xalmuradov

_____ 2021 yil

5A410301 - O‘SIMLIKLAR HIMOYASI (USULLARI BO‘YICHA)

**MAGISTRATURA MUTAXASSISLIGIGA
KIRISH SINOVLARI UCHUN
MAXSUS FANLARDAN**

DASTUR VA BAHOLASH MEZONI

Samarqand-2021

Annotatsiya:

Dastur 5A410301 - O'simliklar himoyasi (usullari bo'yicha), mutaxassisligiga kiruvchilar uchun 5410300 – O'simliklar himoyasi va karantini ta'lim yo'nalishining 2017 yilda tasdiqlangan o'quv rejasidagi asosiy fanlar asosida tuzildi.

TUZUVCHILAR:

Xashimov F.X.	-	SamDU, Agrokimyo va o'simliklarni himoya qilish kafedrası mudiri, qishloq xo'jaligi fanlari doktori, professor
Umurzoqov E.		SamDU, Agrokimyo va o'simliklarni himoya qilish kafedrası professori, qishloq xo'jaligi fanlari doktori.
Axmedov S.I	-	SamDU, Agrokimyo va o'simliklarni himoya qilish kafedrası katta o'qituvchisi

Dastur Agrobiotexnologiyalar va oziq-ovqat xavfsizligi fakultetining 2021 yil 28 iyundagi № 14 sonli kengash yig'ilishida, Universitet kengashining 2021 yil 30 iyundagi 11-son yig'ilishida muhokama etilgan va tavsiya etilgan.

KIRISH

5410300 – O‘simliklar himoyasi va karantini bakalavriat ta‘lim yo‘nalishi – qishloq xo‘jaligi ekinlarni zararkunanda va kasalliklardan himoya qilish uchun birinchi navbatda zararli organizmlarning tur tarkibini to‘g‘ri aniqlash, ularning biologiyasi va ekologik faktorlarga talablari, rivojlanishi, tarqalishi, bir mavsumdan ikkinchisigacha qanday saqlanishi haqidagi va boshqa ma‘lumotlarga ega bo‘lish va shular asosida qishloq xo‘jalik ekinlarini himoya qilishning samarali usullarini bilish va ularni to‘g‘ri muddatlarda qo‘llash lozim bo‘ladi. Buning uchun shu sohaga tegishli fanlarni, jumladan yuqorida keltirilgan ma‘lumotlarni chuqur o‘zlashtirgan, ekinlarda uchraydigan zararkunanda va kasalliklarning tur tarkibi va karantin zararli organizmlarni to‘g‘ri aniqlay oladigan, samarali kurash choralari aniq biladigan va ularni o‘z vaqtida qo‘llashni tashkil qila oladigan malakali mutaxassislar tayèrlash ta‘lim tizimining negizi hisoblanadi.

Ta‘lim yo‘nalishi negizidagi mutaxassisliklarning vazifasi - qishloq xo‘jalik ekinlariga zarar yetkazuvchi zararkunanda va kasalliklarning miqdori, zararli turlari, zarar yetkazishi, biologik, ekologik xususiyatlarini, o‘simliklarni zararkunanda va kasalliklariga aniq tashhis qo‘yish, ularni hisobga olish usullarini o‘rganish va zararli organizmlarni kelib chiqish sabablarini aniqlash, qo‘zg‘atuvchilarni turlar tarkibini aniqlashdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun fan talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko‘nikmalar, o‘simliklar ximoyasi va entomologik jaraènlarga uslubiy èndashuv xamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish vazifalarini bajaradi. Bunda, ilg‘or pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda bilimlarni oshirish va ko‘nikma xosil qilishdan iboratdir.

5A410301 - O‘simliklar himoyasi (usullari bo‘yicha) mutaxassisligiga kiruvchilar uchun 5410300 – O‘simliklar himoyasi va karantini ta‘lim yo‘nalishining magistratura mutaxassisliklariga kiruvchi talabalar uchun ta‘lim yo‘nalishi o‘quv rejasiga asosan 5 ta ixtisoslik fanlari bo‘yicha: “Qishloq xo‘jalik entomologiyasi”, “Qishloq xo‘jalik fitopatologiyasi”, “O‘simliklarni zararkunanda organizmlardan uyg‘unlashgan himoya qilish”, “Karantin zararkunandalari va kasalliklari”, “O‘simliklar immuniteti” savollar bazasi shakllantirilgan.

Bu fanlar o‘z negizida qamrab olingan ma‘lumotlar quyida batafsil keltirilgan.

QISHLOQ XO‘JALIGI ENTOMOLOGIIYASI

fani bo‘yicha:

Qishloq xo‘jaligi entomologiyasi faniga kirish. Zararkunandalarga qarshi kurashning asosiy usullari. Qishloq xo‘jaligi o‘simliklarining karantini. Hammaxo‘r zararkunandalari, termitlar va ularga qarshi kurash. G‘o‘zaning so‘ruvchi va kemiruvchi zararkunandalari ularga qarshi kurash choralari. G‘o‘zaning karantin zararkunandalari. Boshqoli don ekinlari zararkunandalari va ularga qarshi kurash choralari. Sholi zararkunandalari va ularga qarshi kurash

choralari. Moyli ekinlarning zararkunandalari va ularga qarshi kurash choralari. Dukkakli-don ekinlari zararkunandalari va ularga qarshi kurash choralari. Yem-xashak ekin zararkunandalari va ularga qarshi kurash choralari. Ituzumguldosh sabzavot ekinlarining zararkunandalari va qarshi kurash choralari. Butguldosh sabzavot ekinlarining zararkunandalari va qarshi kurash choralari. Pièz, sarimsoqpièz va sabzi zararkunandalari. Poliz ekinlarining zararkunandalari va qarshi kurash choralari. Kartoshka ekinlarining zararkunandalari va qarshi kurash choralari. Mevali ekinlarning so‘ruvchi zararkunandalari va kurash choralari. Mevali ekinlarning meva zararkunandalari va kurash choralari. Mevali ekinlarning barg va poya zararkunandalari. Mevali ekinlarning karantin zararkunandalari. Tok ekinining zararkunandalari va kurash choralari. Subtropik ekinlarining zararkunandalari. Manzarali va o‘rmon daraxtlarining zararkunandalari va ularga qarshi kurash choralari. Tut zararkunandalari va kurash choralari.

O‘SIMLIKLARNI ZARARKUNANDA ORGANIZMLARDAN UYG‘UNLASHGAN HIMOYA QILISH

fani bo‘yicha:

O‘simliklarni zararkunanda organizmlardan uyg‘unlashgan himoya qilish fanining maqsadi va vazifasi, zararli organizmlarni qishloq xo‘jalik ekinlariga yetkazaètgan zarari, qarshi kurash usullari. Zararli organizmlarga qarshi chidamli navlarni joriy etishning uyg‘unlashgan himoya qilishda ahamiyati. Uyg‘unlashgan himoya qilishda kimèviy usulning qo‘llanishi. Kimèviy usulning afzalligi va kamchiliklari. Pestitsidlarni kimèviy tarkibi, qo‘llanish ob‘ektlari va organizmga qarab tasniflanish. Zararini kamaytirish yo‘llari. Zamonaviy pestitsidlarga bo‘lgan talablar. Zararkunandalarga kasallik qo‘zg‘atuvchilariga va begona o‘tlarga qarshi qo‘llaniladigan pestitsidlar. Agrotexnik kurash usulining mohiyati. Agrotexnik tadbirlarni zararkunanda, kasallik va begona o‘tlarni yo‘qotishdagi o‘rni. Uyg‘unlashgan himoya qilishda agrotexnika tadbirlarni ahamiyati. Zararli organizmlarga qarshi biologik kurash usulini qo‘llashning mohiyati va yo‘nalishlari. Uyg‘unlashgan himoya qilishda biologik va genetik usullardan foydalanish. Biomaxsulotlarni biolaboratoriyada ko‘paytirish texnologiyalari. Fizik usulning mohiyati. Mexanik usulning mohiyati. Genetik usulning mohiyati va qo‘llanilishi. Karantin va genetik kurash usulining mohiyati. Karantin turlari. Karantin to‘g‘risidagi qonunning qo‘llanilishi. G‘o‘zada uchrovchi asosiy zararkunandalar, kasalliklar va begona o‘tlarga qarshi kurash tizimi. G‘alla ekinlarida uchrovchi asosiy zararkunandalar, kasalliklar va begona o‘tlarga qarshi kurash tizimi. Don dukkakli ekinlarda uchrovchi asosiy zararkunandalar, kasalliklar va begona o‘tlarga qarshi kurash tizimi. Yem xashak ekinlarida uchrovchi asosiy zararkunandalar, kasalliklar va begona o‘tlarga qarshi kurash tizimi. Sabzavot va poliz ekinlarida uchrovchi asosiy zararkunandalar, kasalliklar va begona o‘tlarga qarshi kurash tizimi. Mevali bog‘larda uchrovchi asosiy zararkunandalar, kasalliklar va begona o‘tlarga qarshi kurash tizimi. Tokda uchrovchi asosiy zararkunandalar, kasalliklar va begona o‘tlarga qarshi kurash

tizimi. Sitrus o'simliklarida uchrovchi asosiy zararkunandalar, kasalliklar va begona o'tlarga qarshi kurash tizimi.

KARANTIN ZARARKUNANDALARI VA KASALLIKLARI

fani bo'yicha:

O'simliklar karantini to'g'risidagi qonun va qoidalari. Mamlakatimizda o'simliklar karantini xizmatining tarixi, uning tashkil etilishi, tuzilishi, qishloq ho'jalik maxsulotlarini olib kelishda va chetga chiqarishda xalqaro xamkorligi, karantin organizmlarni kelib qolish yo'llari, nazorat usullari. O'zbekiston Respublikasi karantin xizmatining tarkibiy tuzilishi. O'simliklar karantini bo'yicha davlat xizmatini o'rganish va uni bekor qilish tartibi. Urug'larni, o'simliklarni va o'simlik mahsulotlarining import va eksport qilish. G'o'zani karantin zararkunandalari. G'o'zani karantin zararkunandalarini tarqalishi, biologik xususiyatlari, aniqlanish belgilari va qarshi kurash usullari. G'alla va don dukkakli o'simliklarni karantin zararkunandalari. Dukkakli o'simliklarni zararkunandalarini ekspertiza qilish usullari. Sabzavot ekinlarini karantin zararkunandalari. Poliz ekinlarini karantin zararkunandalari. Kartoshkani karantin zararkunandalari. Sabzavot ekinlari zararkunandalarini ekspertiza qilish usullari. Kartoshkaning karantin zararkunandalari tarqalishi, biologik xususiyatlari, aniqlanish belgilari va qarshi kurash usullari. Mevali bog'larni karantin zararkunandalari. Mevali daraxtlarning karantin zararkunandalari tarqalishi, biologik xususiyatlari, aniqlanish belgilari va qarshi kurash usullari. G'o'zaning karantin kasalliklari. G'o'zaning antraknoz kasalligi. Antraknoz turlari, biologik ahamiyati, tarqalishi. Texas ildiz chirish. Kasallikni tashqi belgilari. Tarqalish yo'llari. Kasallik qo'zg'atuvchining biologik ahamiyati karantin tadbirlar. Boshqali don va dukkakli don ekinlarining karantin kasalliklari. Bug'doyning hind qorakuyasi. Bug'doyning sariq shilimshiq bakterioz kasalligi. Sholi barglarining bakteriyal kuyishi. Makkajo'xorining bakteriyali so'lishi. Kasallik belgilari, qo'zg'atuvchilarning biologiyasi, tarqalishi, zarari. Karantin tadbirlar. Mevali daraxtlar va tokning karantin kasalliklari. Mevali daraxtlarning bakterial kuyish kasalligi. Olxo'rining chechak kasalligi. Tokning bakteriyali so'lishi. Kasallik belgilari. Tarqalishi. Karantin tadbirlari. Sitrus ekinlarining karantin kasalliklari. Sitrus ekinlarining rak kasalligini belgilari. Tristetsa – sitrus ekinlarining tez nobud bo'lishi. Kasallikni tashqi farq qiluvchi belgilari. Analiz usullari. Kompleks kurash choralari. Kartoshkaning karantin kasalliklari. Kartoshkaning rak kasalligi. Kasallikni paydo bo'lish shakllari. Zarari. Tarqalishi. Kasallik qo'zg'atuvchining ichki tur o'zgarishi. Rak kasalligiga qarshi sistemali kurash choralari qo'llash. Lavlagining karantin kasalliklari. Lavlagining kumush rang dog'lanish kasalligi. Kasallik belgilari. Kasallik qo'zg'atuvchilarining biologik ahamiyati. Tarqalishi. Infeksiya manbalari. Kurash choralari. Gullarning karantin kasalliklari va karantin materiallarini zararsizlantirish usullari. Xrizantemaning askoxitoz kasalligi. Xrizantemaning oq zang kasalligi. Gvozdikaning bakteriyali so'lishi (vilt). Giotsinning sarg'ayish kasalligi. Giotsin piëzlarining kasalliklarining fuzarioz bilan o'xshashligi va farqlari. Kasallik qo'zg'atuvchilarning biologik ahamiyati.

Kasallik belgilari. Kurash choralari. Karantin materiallarini zararsizlantirish usullari. Karantin osti mahsulotlarni zararsizlantirish texnologiyasi. (ko'chat va urug'larni zararsizlantirish, sabzavot, meva va kartoshkani zararsizlantirish). Asosiy tushuncha (kuzatish, ekspertiza, partiya, o'rtacha namuna, xujjat – namuna). Kuzatish turlari. Kuzatishning asosiy qoidalari.

QISHLOQ XO'JALIGI FITOPATOLOGIYASI

fani bo'yicha:

G'o'za kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. G'alla donli ekinlarning kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Beda kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Tola olinadigan o'simliklar kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Moy olinadigan o'simliklar kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Lavlagi kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Kartoshka kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Kartoshka kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Karam kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Sabzi kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Piëz va sarimsoq kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Ko'katlar kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Poliz ekinlari kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Urug' mevali daraxtlar kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Danak mevali daraxtlarning kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Tok kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Sitrus ekinlar kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Yong'oq mevali o'simliklarning kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Manzarali daraxtlar va gullarning kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Tut kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari.

O'SIMLIKLAR IMMUNITYETI

fani bo'yicha:

O'simliklar immunitet ta'limotining yuzaga kelish tarixi va rivojlanishi. Mikroorganizmlarning parazitlik turlari, patogenlik mexanizmlari. O'simliklar immuniteti kategoriyalari. O'simliklarning fiziologik va bioximik xususiyatlarining immunitetdagi ahamiyati. Patologik jaraën, o'simliklarni himoyalash mexanizmlari, fagotsitoz. O'simliklarning haët davomida hosil bo'lgan immuniteti, kasallik qo'zg'atuvchi organizmlarning ixtisoslashivu va o'zgaruvchanligi. O'simlik va kasallik qo'zg'atuvchilar orasidagi o'zaro munosabat genetikasi. O'simliklarning hasharotlarga immunitet xususiyatlari. O'simliklarni kasalliklarga chidamli navlarini yetishtirishda immunitet xususiyatlarining ahamiyati, o'simliklarni kasalliklarga chidamliligini baholash. O'simliklar immuniteti xususiyatlarining seleksiya sohasidagi yutuqlari va muammolari.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sh.M.Mirziyoyev. Oliy Majlisga Murojaatnoma, Toshkent, 2020 yil 24 yanvar.
2. Sh.M.Mirziyoyev. "Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz".- Toshkent: - " O'zbekiston", 2017 y.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda.
4. Agrios G. N. Plant pathology. 5th ed. Elsevier, 2008, xviii + 922 pp.
5. Alimuxamedov S.N., Xujayev Sh.T. - G'o'za zarakunandalari va ularga qarshi kurash (Darslik) - T. 1991.-94-78 6.
6. Boltayev B.S. Bo'riyev X.Ch., G'ofurova L.A. - G'o'zani zararkunandalardan uyg'unlashtirilgan tarzda himoya qilishda biologik usulning qo'llanishi. Ko'rgazmali qo'llanma. Toshkent, 2002. -26 bet.
7. Boltayev B., Tursunov I.- Qishloq xo'jalik ekinlari zararkunanda kasallik va begona o'tlarga qarshi kurash choralari o'tkazish bo'yicha qo'llanma (tavsiyanoma) O'simliklarni ximoya qilish markazi. Samarqand, 2008 y. -14bet.
8. Boltayev B. Hududiy agronomlar nazaratchilar va biolaboratoriya xodimlari uchun qo'llanma (tavsiyanoma) Samarqand O'simliklarni ximoya qilish markazi 2008 y - 8 bet.
9. Kimsanboyev X.X. va boshqalar. O'simliklarni kimèviy himoya qilish. Toshkent, "O'qituvchi", 1997, 279 b.
10. Kimsanboyev X.X. va boshqalar. - Umumiy va qishloq xo'jalik entomologiyasi. (Darslik) Toshkent 2002. -87 b.
11. Kimsanboyev X.X., Xalilov K- va boshqalar - O'simliklarni uyg'unlashgan himoya qilish. "Hyp" nashrièti. Toshkent, 1998. Uslubiy qo'llanma. -45-bet.
12. Kimsanboyev X.X., Sulaymonov B.A., Boltayev B.S. Защита паслёновых овощных культур и картофеля от вредителей и болезней. (posobiye dlya fermerov) qo'llanma Toshkent 2013 y.
13. Пересыпкин В.Ф.. "Selskoxozyaystvennaya fitopatologiya". Kolos, M., 1988.
14. Integrirovannaya защита растений от вредителей и болезней в Восточной Европе и на Кавказе Budapesht, 2017.
15. Sulaymonov B.A. i dr. Vrediteli i bolezni baxchèvých i тыквенных овощных культур и меры борьбы с ними. Tashkent, 2016, ToshDAU nashr tahririyati bo'limi, s 176.
16. Sulaymonov B.A., Boltayev B.S., Komilov Sh Qishloq xo'jalik ekinlarini zararkunandalari, kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari (uslubiy qo'llanma) Fermerlar uchun qo'llanma Toshkent 2013 y.
17. Sulaymonov B.A., Boltayev B.S. va boshq. Vrediteli i bolezni baxchevých i тыквенных овощных культур и меры борьбы с ними. Uchebnoye posobiye Toshkent 2016 y.

18. Sulaymonov B.A., Boltayev B.S., Komilov Sh.G. Qishloq xo‘jalik ekinlarini zararkunandalari, kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari (uslubiy qo‘llanma) Fermerlar uchun qo‘llanma. Toshkent 2013 y.-32 b
19. Sulaymonov B.A., Boltayev B.S. va boshq. Qishloq xo‘jalik entomologiyasi va karantin asoslari fanidan laboratoriya mashg‘ulotlari. O‘quv qo‘llanma Toshkent 2014 y.
20. Sulaymonov B.A., Boltayev B.S. va boshq. Bog‘, tokzor va dala ekinlarining zararkunanda, kasalliklari hamda ularga qarshi kurash usullari. Monografiya Toshkent 2018 y.
21. To‘raqulov X.S., Baboyev S.K., Gulmurodov R.A. Bug‘doyning zang kasalliklari. Toshkent, 2015, “NAVROZ” nashriëti, 119 b.
22. Hasanov B.A., Safarov A.A. Yong‘oq daraxtining kasalliklari. Toshkent, 2019, ToshDAU nashr tahririyati bo‘limi, 155 b.
23. Hasanov B.A. Mikologiya. Toshkent, 2019, ToshDAU nashr tahririyati bo‘limi, 503 b.
24. Hasanov B.A. Qishloq xo‘jalik ekinlarining kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Toshkent, 2011, ToshDAU nashr tahririyati bo‘limi, 207 b.
25. Xasanov B.A. va boshqalar. G‘o‘zani zararkunanda, kasalliklar va begona o‘tlardan himoya qilish. Toshkent, 2002, 379 b.
26. Xasanov B.A., Ochilov R.A., Gulmurodov R.A. Sabzavot, kartoshka hamda poliz ekinlarining kasalliklari va ularga qarshi kurash. Toshkent, 2009, 244 b.
27. Xamrayev A.Sh., Bekchanov X.U., Abdullayev I.I., Kojevnikova A.G – Xasharotlar turkumlarini aniqlagich jadvali yuzasidan uslubiy qo‘llanma. Urganch-2008.
28. Xolmurodov E., Boltayev B. va boshq.- Umumiy Entomologiya, o‘simliklarni zararkunandalardan uyg‘unlashgan himoya qilish va zoologiya asoslari. (Us.qo‘llanma). ToshDAU nashr taxririya. Toshkent, 2012
29. Xo‘jayev Sh.T. “Entomologiya, qishloq xo‘jalik ekinlarini himoya qilish va agrotoksikologiya asoslari. Toshkent, “Fan”. 2016. (darslik).
30. Hasanov B.A. va boshqalar. Mevali va èng‘oq mevali daraxtlar, sitrus, rezavor mevali butalar hamda tok kasalliklari va ularga qarshi kurash. Toshkent, 2010, 316 b.
31. Hasanov B.A., Ochilov R.O., Boyjigitov F.M. Mevali daraxtlarning monilioz kasalliklari. Toshkent, 2019, “NISO POLIGRAF”, 167 B.
32. Hasanov B.A. va boshqalar. O‘simliklarning karantin kasalliklari. Toshkent, 2019, 260 b.
33. Yusupov A.X., Kimsanboyev X., B Sulaymonov B- Bog‘ zararkunandalari va ularga qarshi kurash choralari (o‘kuv qo‘llanma)
O‘zbekiston Milliy ensklopediyasi Davlat ilmiy nashriëti. Toshkent 2007 y. -95 bet.

34. O'simliklarni zararkunanda, kasallik va begona o'tlardan ximoya qilish to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi qonuni. Toshkent, 2000.

**SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETINING
MAGISTRATURA MUTAXASSISLIKLARIGA KIRISH SINOVLARI
UCHUN MAXSUS FANLARDAN ABITURIYENTLARNING
BILIMLARINI BAHOLASH MEZONI**

Sinov topshirish shakli	TEST - kompyuterda
Test yechish uchun ajratilgan vaqt	120 daqiqa
Test savollari soni	50
Har bir to'g'ri javob uchun ball	2
Maksimal ball	100
O'tish bali	55